

Lasha tumbai!

Het Eurovisie Songfestival als politiek strijdtoneel

Douze points! Deze uitspraak is onlosmakelijk verbonden met het Eurovisie Songfestival. Tegenwoordig staat deze zangwedstrijd garant voor drie avonden vol diverse optredens en kijken er ruim 180 miljoen mensen naar. Europa is voor even één, zo lijkt het. Toch is er regelmatig ophef over inzendingen. Er zijn politieke controverses, waardoor de geschiedenis van Europa in de klas ook behandeld kan worden aan de hand van deze zangwedstrijd.

Lisa Oskamp is
redacteur van Kleio.

Marcel Bezençon van de European Broadcasting Union (EBU) zag hoe succesvol het Italiaanse *Festival di Sanremo* was en nam dit over. Het doel was het verbinden van landen en het samenbrengen van Europa door middel van muziek. Het Eurovisie Songfestival begon in 1956 in Zwitserland. Er namen zeven landen deel: België, West-Duitsland, Frankrijk, Italië, Luxemburg, Nederland en Zwitserland, die elke twee liedjes mochten laten horen. De zangers werden begeleid door een liveorkest en een jury bepaalde wie de winnaar werd. In de jaren daarna deden steeds meer West-Europese landen mee. Een land mocht alleen deelnemen met een origineel lied, dat dus nog niet bekend was bij het grote publiek. Elke inzending moest voorafgaand aan het songfestival definitief worden goedgekeurd. Tijdens de show moeten de delegaties en het gastland er nog altijd voor zorgen dat het songfestival niet wordt gepolitiseerd. In de jaren vijftig en

zestig werden veel sociale boodschappen in liedjes verwerkt. In de jaren zeventig zongen veel landen over vrede en het milieu. Toch is politiek vaak wel aanwezig op het festival. Nadat Turkije in 1974 Cyprus binnenviel, trok Griekenland bijvoorbeeld haar inzending in 1975 terug. Het jaar daarop weigerde de Turkse televisie de Griekse inzending uit te zenden.

Vanaf 1977 organiseerden Oost-Europese landen het Festival van Sopot, maar na het einde van de Koude Oorlog gingen deze landen deelnemen aan het songfestival om zo hun identiteit te promoten. Zo kun je in feite de geschiedenis van Europa terugzien als je naar het festival kijkt. Maar het is nog breder, want elk land dat lid is van de EBU mag meedoen aan de wedstrijd. Een land hoeft dus niet lid te zijn van de Europese Unie of in Europa te liggen. Als een land elk jaar het lidmaatschap van de EBU betaalt plus een bedrag om mee te doen aan de competitie, heeft het land recht op deelname.

Duncan Laurence won
in 2019 het songfestival
met *Arcade*. Dit is een
foto van de repetitie.

Voorrondes nodig

In de loop der tijd kwamen er veel meer landen bij. Het was hierdoor niet meer mogelijk om het gehele festival op één avond te organiseren. In 1996 werd er een voorronde georganiseerd om het aantal deelnemers wat terug te brengen. In 2004 werd de halve finale geïntroduceerd en in 2008 kwam er een tweede halve finale bij, want er deden maar liefst 43 landen mee. Vanwege het zestigjarig bestaan van het songfestival mocht Australië in 2015 – eigenlijk eenmalig – meedoen, omdat het festival daar ontzettend populair is. Sindsdien is het land elk jaar van de partij. De grote landen (de *Big Five*) Duitsland, Frankrijk, Italië, Spanje en het Verenigd Koninkrijk, betalen meer dan de andere landen. Sinds er gewerkt wordt met twee halve finales en een finale, staan deze landen wel meteen in de finale. Deze plek lijkt echter niet heel voordelig, want deze landen kunnen hun lied slechts één keer laten horen aan het publiek. In 2010 won Duitsland het songfestival voor het laatst, en Spanje en het Verenigd Koninkrijk waren de laatste jaren steeds onderaan het scorebord te vinden. Met Frankrijk ging het ook niet zo goed, maar dit jaar eindigde het land op de tweede plaats. Italië doet het over het algemeen prima en wist zelfs dit jaar het songfestival met *Zitti e Buoni* van Måneskin te winnen.

De vakjury en de televisiekijkers bepalen sinds 2009 samen wie wint. De vakjury (elk land heeft er een, met mensen uit de muziekindustrie) beoordeelt elk optreden tijdens de tweede *dress rehearsal*. Ze letten op de zangkwaliteiten, het optreden, de compositie en originaliteit van het lied en hun algemene indruk van het optreden. Stemmen op het eigen land mag niet. De kijker stemt na afloop van de halve finale waar zijn land aan meedeed en na afloop van de finale via app, telefoon of sms. Na de halve finale worden de tien landen met de hoogste score bekendgemaakt. De precieze score wordt pas na de grote finale openbaar.

In 1968 konden mensen in het bezit van een kleurentelevisie het spektakel voor het eerst in kleur bekijken. Dat jaar vertegenwoordigde de populaire popster Cliff Richard Groot-Brittannië met het nummer *Congratulations*. Het lied stond in eigen land al snel op nummer 1 en niemand twijfelde aan de winst. De winnares werd echter met één punt verschil Massiel voor Spanje met het lied *La, La, La*. Oorspronkelijk zou dit lied trouwens gezongen worden door Joan Manuel Serrat. Hier stak de Spaanse dictator Franco een stokje voor, omdat de zanger een deel van het nummer in het Catalaans ten gehore wilde brengen. De twintigjarige Massiel zong het lied in het Spaans.

De boze Richard zei direct dat het niet eerlijk was verlopen en dat Franco hierachter zat. Spaanse documentairemakers meldden veertig jaar later

in het programma *Ik maakte de Spaanse mei 1968 mee* dat Franco inderdaad juryleden in diverse Oost-Europese landen had omgekocht. Alle punten werden toen uitgedeeld door vakjury's van de omroepen. Functionarissen van de Spaanse televisie beloofden televisieprogramma's in te kopen als hun buitenlandse collega's op Spanje zouden stemmen. Het was de bedoeling van Franco om door de winst het imago van Spanje wat op te vijzelen en zo meer toeristen te lokken.

Boycot door Arabische landen

Israël nam voor het eerst deel in 1973. Het was dat jaar meteen spannend, want een jaar eerder werden tijdens de Olympische Spelen in München elf leden van het Israëlische team gegijzeld en gedood door een Palestijnse terreurbeweging. Daarom werden er in Luxemburg extra beveiligingsmaatregelen genomen. Er gingen zelfs geruchten dat zangeres Ilanit een kogelwerend vest onder haar jurk droeg, maar dit heeft ze later ontkend. Gelukkig bleef alles rustig.

Veel Arabische landen zonden het songfestival uit in de jaren zeventig, maar wanneer Israël optrad, schakelden zij over naar reclame, omdat ze het land niet erkenden. Toen het in 1978 duidelijk werd dat Izhar Cohen & The Alphabeta met *A-Ba-Ni-Bi* zou gaan winnen voor Israël, besloten deze landen de uitzending dan maar eerder te beëindigen. Volgens de Jordaanse televisie waren er plotseling technische problemen ontstaan. Later meldden ze dat België had gewonnen, de nummer twee.

Tijdens het songfestival van 2000 kwam Israël in opspraak, omdat de groep Ping Pong aan het einde van hun optreden met Syrische en Israëlische vlaggen zwaaiden. Hiermee wilden ze oproepen tot vrede in het Midden-Oosten. De Israëlische Broadcasting Authority trok vervolgens haar handen ervan af; de groep trad niet meer namens hen op en moest alles zelf betalen. Negen jaar later riepen de Joodse Noa en de Palestijnse Mira Awad met hun lied *There must be another way* ►

De Spaanse zangeres Massiel won het songfestival door bemoeienis van Franco.

De winst van de Israëlische Izhar Cohen & The Alphabeta werd in Arabische landen genegeerd.

in het Engels, Hebreeuws en Arabisch nogmaals op tot vrede in het Midden-Oosten. Deze inzending deed in eigen land veel stof opwaaien, maar ze traden toch op en werden zestiende met het nummer.

Ook de spanningen tussen Rusland en Oekraïne waren regelmatig te merken op het songfestival. Oekraïne zond in 2005 bijvoorbeeld het onofficiële volkslied van de Oranjerevolutie *Razom nas bahato* in. De Russen zagen dit als een aanval op Poetin. De EBU vond dat ook en de tekst moest worden aangepast. In 2007 zong de Oekraïense dragqueen Verka Serdutchka het lied *Dancing Lasha Tumbai*. De regel 'Lasha tumbai' werd een aantal keer gezongen, wat in slecht uitgesproken Engels klinkt als 'Russia goodbye'.

Na de inname van het Oekraïense schiereiland de Krim door Rusland in 2014 verslechterde de relatie tussen beide landen. Jamala won in 2016 het songfestival voor Oekraïne met het nummer *1944* over de wandaden van de Sovjet-Unie. Een lied mag niet over politiek gaan, maar dit ging over de deportatie van de Tataren naar Centraal-Azië in de tijd van Stalin. Er werd gezongen:

*When strangers are coming...
They come to your house,
They kill you all and say
We're not guilty not guilty*

Volgens de EBU was het zingen van een lied over een familietragedie toegestaan. Jamala zelf gaf wel toe dat het lied niet alleen over de geschiedenis ging, maar ook over 2014. De Russen waren al niet blij met het lied en gingen helemaal tekeer toen Oekraïne hiermee won. Het Kremlin liet weten dat de stemprocedure niet deugde en dat het songfestival hiermee tot een politiek strijdveld was geworden.

Een jaar later besloot Rusland de wedstrijd in Kiev te boycotten, omdat Oekraïne de Russische zangeres Joelia Samojlova de toegang tot hun land ontzegde. Samojlova had namelijk tijdens de Russische bezetting opgetreden op de Krim en stond daarom op een zwarte lijst. De EBU probeerde dit op te lossen door Rusland vanuit het eigen land op te laten treden en een satellietverbinding te maken met Kiev. Oekraïne weigerde dit, omdat ze geen optreden wilden uitzenden van iemand die zich niet aan de wet had gehouden. Maar ook Rusland ging niet akkoord, omdat dit niet was hoe het songfestival hoorde te zijn. Daarom besloot Rusland zich terug te trekken uit de wedstrijd.

Geen Poetin

De Georgische popgroep Stephane & 3G zou in Moskou in 2009 de derde deelname van hun land aan het songfestival verzorgen met het lied *We Don't Wanna Put In*. Een woordvoerder van de EBU liet weten dat een tekst of gebaren van politieke aard niet zijn toegestaan. De titel kun je namelijk vertalen als 'Wij willen Poetin niet'. Het volgende werd gezongen:

*Put in
Don't wanna put in
We don't wanna put in
We don't wanna put in
We don't wanna put in the negative move
It's killin' the groove*

De verhoudingen tussen Georgië en Rusland waren in deze tijd gespannen. In augustus 2008 vond een oorlog plaats in Zuid-Ossetië. Na afloop

De Nederlandse groep Teach-In won in 1975 het songfestival en kreeg een warm onthaal op Schiphol. Foto: Rob Mieremet, Anefo. Collectie Nationaal Archief.

verloor Georgië de controle over delen van Abchazië en Zuid-Ossetië. De Georgische publieke omroep zei dat het lied hier niets mee te maken had en dat het grappig bedoeld was. De EBU geloofde dat niet, waarop Georgië de keus kreeg om de tekst aan te passen of een ander lied te sturen. Georgië weigerde dit en koos ervoor zich terug te trekken uit de wedstrijd.

Ook tussen Armenië en Azerbeidzjan waren problemen. Armenië deed in 2006 voor het eerst mee aan het songfestival en Azerbeidzjan in 2008. In de jaren negentig voerden deze landen oorlog over het gebied Nagorno-Karabach. Deze regio ligt in Azerbeidzjan, maar de meeste inwoners zijn etnisch Armeens. Er werd een wapenstilstand gesloten in 1994, maar officieel zijn de landen nog steeds in oorlog met elkaar. In 2012 werd het songfestival georganiseerd in Bakoe, omdat Azerbeidzjan een jaar eerder had gewonnen. Armenië twijfelde aan deelname, maar toen de spanningen weer toenamen, trok het land zich in maart toch terug. De EBU vond de afzegging erg laat en gaf het land hiervoor een boete.

In 2015, honderd jaar na de Armeense Genocide in de Eerste Wereldoorlog, stuurde Armenië de groep Genealogy bestaande uit artiesten van Armeense afkomst uit verschillende continenten met het lied *Don't deny*. De EBU vond dit echter een te politiek beladen titel, want in Turkije en Azerbeidzjan wordt tot op de dag van vandaag niet gesproken van genocide. Armenië moest daarom de titel aanpassen. In de videoclip was een scène te zien waarin de groep poseerde voor een familiefoto in kleding uit de tijd van de Eerste Wereldoorlog die daarna uit het zicht verdween. Sommige mensen zagen hierin een verwijzing naar de genocide. Nadat het lied *Face the Shadow* werd genoemd, mocht het optreden doorgaan. Het refrein luidde nog steeds:

Don't deny

Ever don't deny

Listen don't deny (I don't want to deny)

You and I

Genealogy bereikte met dit nummer de zestiende plaats.

Succes na magere jaren

Lange tijd lukte het Nederland niet om na de winst van Teach-In met *Ding-a-Dong* in 1975 een nieuwe winnaar af te leveren. Vooral de periode tussen 2004 en 2012 waren magere jaren, waarbij Nederland vaak niet verder dan de halve finale kwam. In 2013 haalde Anouk met het nummer *Birds* voor het eerst in negen jaar de finale. Meer gerespecteerde artiesten wilden vervolgens deelnemen. Ilse DeLange haalde met Waylon als The Common Linnets met *Calm after the storm* een tweede plek in 2014. Ze moesten alleen de Oostenrijkse vrouw met de baard, Conchita Wurst,

met *Rise Like a Phoenix* voor zich laten. In 2019 lukte het dan toch om de winst binnen te slepen. Duncan Laurence deed mee met het nummer *Arcade*. Voor het grote publiek was hij onbekend, maar hij was aangedragen door Ilse DeLange, waardoor de selectiecommissie het aandurfde. Duncan wilde zijn lied zo puur mogelijk overbrengen en zei na afloop in zijn overwinningsspeech dat het altijd moest gaan om 'music first'. Maar behalve muziek en politiek, maakte ook de kleding van de artiesten soms de tongen los. Barbara Dex vertegenwoordigde België in 1993 met het lied *Iemand als jij*. Ze trad op in een jurk die ze zelf had gemaakt. Veel mensen vonden de jurk afschuwelijk. Voortaan konden fans elk jaar stemmen op de artiest die de titel 'slechtst geklede kandidaat' verdiende. In 2015 'won' Trijntje Oosterhuis deze prijs, omdat haar broekpak niet zo in de smaak viel. En dat terwijl ze had besloten haar 'scheurjurk' niet aan te trekken! ■

Trijntje Oosterhuis won de prijs voor 'slechtst geklede kandidaat' in 2015.

Literatuur en websites

Charlotte Valérie van Tilborg, *De kleine Eurovisie Songfestival voor dummies* (Amersfoort 2019).

Edward van de Vendel, Dave Boomkens en Jelmer Soes, *Het Eurovisie Songfestival. Alle jaren. Alle liedjes. Alle verhalen* (Amsterdam 2020).

Eurovision.tv

De longread Het Eurovisie Songfestival: glamour, controversie en schandaal, op NPO Kennis: tinyurl.com/KSFNP.

13 times Eurovision got super political, op Politico.eu: tinyurl.com/KSFP13.

Eurovision was meant to be apolitical. It's been anything but, op abc.net.au: tinyurl.com/KSFABC.